

Ex. A

Juni - september 1955
Tillfälliga utställningsrum
i Textilavdelningen

N.M.: s vägleder
Rut Hat.

[83]

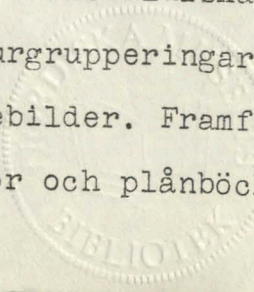
Broderier med figurmotiv

1500 - 1950

Sedan långa tider tillbaka har man lagt ned mycket intresse och möda på att utsmycka festdräkten. Detta gäller i hög grad även textilierna till hemmets inredning. Textilier - vävda och broderade, tillfälligt upphängda eller utlagda - utgjorde ett viktigt och färgstarkt inslag i den representativa ramen kring fester och högtider i slott och borgarhem under 1500- och 1600-talen. Sedermera ingick textilierna som en mera fast beståndsdel i inredningen i form av väggfasta tapeter, fast möbelklädsel m.m.

Beträffande de broderade textilierna har blom- och växtmotiv - naturalistiska eller stiliserade - spelat en framträdande roll men figurmotiven har jämsides haft en stor betydelse, som framgår av detta urval ur museets broderisamling. Vid val och utformande av motiven har man följt den aktuella tidsstilen på samma sätt som i måleri och andra konstarter, även om man i vissa fall måste räkna med en eftersläpning, framför allt när det gäller allmogetextilier. Vissa motiv har aldrig förlorat sitt intresse, t.ex. de bibliska, som här är representerade i genomgående följd från 1600-talet fram till Edna Martins "Moses i vassen" från 1941. Andra motiv är mera tidsbundna. Som exempel kan nämnas enhörningen, ett medeltida sagodjur, som ofta avbildades under medeltiden t.o.m. barocken och här kan studeras på de utställda örngottsbroderierna från 1500- och 1600-talen.

Som en allmän tendens i figurbroderiet kan man peka på 1500- och 1600-talens stränga, symboliska schema och heraldiska gruppering av figurerna. Under 1700-talet får figurgrupperingarna en mjukare rytm och formas till älskvärda genrebilder. Framför allt kommer det här på utställningen fram i tavlor och plånböcker

från 1700-talets slut och 1800-talets början med kärlekspar och trånande unga kvinnor i Wertherromantisk anda.

Utställningens äldsta föremål är ett praktfullt silkebroderi från 1500-talet med månadsbilderna för juni, juli och augusti. Sannolikt har det ingått i en svit med 12 månadsbilder. Motiven har rent medeltida traditioner, medan omramningarnas rullverk daterar det till renässansen.

Vissa föremål på vilka det förr nedlades mycken möda och arbete med broderade figurer och blommor har försvunnit ur bohaget och klädedräkten. Det gäller t.ex. eldskärmarna - representerade i många exemplar på utställningen - som åkte ut ur hemmets inredning i och med installeringen av värmeledningen, och börsar, plånböcker och väskor, där det broderade sidenet i de flesta fall ersatts av läder. Andra föremålstyper har förlorat sin representativa funktion, exempelvis örngott och lakan. Deras placering i den högt uppbäddade sängen utan sängtäcke i ett sovrum som länge användes som allmänt sällskapsrum, förklarar det utsökt välgjorda arbetet. Broderiets placering på ena kortsidan beror på att sängen ursprungligen stod med en långsida mot väggen varvid de uppstaplade kuddarnas ena kortsida blev "skådesida" ut mot rummet. En annan inredningsdetalj, som däremot uppträder först under 1800-talet, är prydnadskudden. Den blev ett omhuldat broderiobjekt, se kudden vid fönstret med den broderade damen med oljetrycksansiktet på framsidan, så hård och obekväm att avsikten är tydlig. Den var avsedd att beskådas och ej att vila mot.

Det figurativa allmogebroderiet, som uppträder på stolsdynor, åkdynor och hängkläden visar i stort sett samma motiv som högreståndsbroderiet. Det dröjer emellertid så mycket längre innan dessa motiv upptagas av allmogen. Konstnärligt sett är de - som synes - helt självständiga. Jämför den skånska dynan och det blekingska hängklädet med Adam och Eva från 1813 resp. 1822 med örn-

gottet från 1600-talets mitt och märkdukarna från 1700-talet med samma motiv. Barockbroderiet har betytt mest för det figurativa allmogebroderiet, men även den illustrerade Gustav Adolfs-bibeln från 1617-18 har här spelat en stor roll liksom för all annan svensk folkkonst.

Utställningen har ordnats av amanuenserna Kersti Holmquist och Inga Wikland.